

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ เพราะมนุษย์มีสัญชาตญาณของการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นสังคม "ซึ่งการจะอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ใต้นั้นต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนความรู้ ข่าวสารและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพราะข่าวสารนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ประกอบการตัดสินใจของมนุษย์"¹

การสื่อสารนั้นมีบทบาทและหน้าที่หลายประการด้วยกัน แต่แนวคิดที่แพร่หลายที่สุดคือ แนวคิดของ ลาสเวลล์ (Lasswell) "ลาสเวลล์ได้กล่าวถึงหน้าที่สำคัญของการสื่อสาร 3 ประการ คือ การสอดส่องดูแลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การประสานส่วนต่าง ๆ ในสังคมเพื่อแสดงปฏิกิริยาตอบสนองสิ่งแวดล้อม และการถ่ายทอดมรดกทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนรุ่นหลัง ๆ"² นอกจากนั้น โคลิน ชอร์รี่ ได้กล่าวถึงการติดต่อสื่อสารไว้ว่า "การสื่อสารที่แท้จริงนั้นคือการติดต่อสื่อสารที่ก่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์กัน ความร่วมมือกัน และมีความเข้าใจตรงกันในเป้าหมายบางอย่าง ทั้งนี้เพราะการสื่อสารของมนุษย์คือการกระทำเพื่อการแบ่งปันข่าวสาร (An act of sharing)"³ ทั้งนี้เอง การแบ่งปันข่าวสารระหว่างกันนี้จะก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันและจะนำไปสู่การตัดสินใจและกระทำกิจกรรมที่ประสานสอดคล้องกัน

¹ วุฒิชัย จำนงศ์, พฤติกรรมศาสตร์การตัดสินใจ, กรุงเทพมหานคร : โอเคียนส์โตร์, 2523, หน้า 23.

² Harold D.Lasswell. The structure and function of communication in society. (New York, 1948), pp. 37-81.

³ Colin Charry, On human communication a review, A survey and a criticism, Cambridge, 1978, p. 17.

จากแนวความคิดนี้จะเห็นว่า การสื่อสารนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการตัดสินใจ เพราะการที่จะทำให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งตัดสินใจได้อย่างถูกต้องนั้นขึ้นอยู่กับ การได้มาซึ่งข่าวสารต่าง ๆ โดยผ่านสื่อทุกชนิด ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อบุคคล

"การตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรม เป็นการตัดสินใจประเภทหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นจากกระบวนการสื่อสารที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์"⁴ ด้วยเหตุนี้ การสื่อสารจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรม

การสื่อสารนวัตกรรม

Rogers ได้กล่าวถึงผลของการสื่อสารที่มีต่อการยอมรับนวัตกรรมไว้ว่า "ผลของการสื่อสารก็คือ การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของผู้รับสารซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการได้รับสารจากแหล่งสารและการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความตั้งใจของแหล่งสาร"⁵

ผลของการสื่อสารที่สำคัญมี 3 ประการ คือ

1. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ของผู้รับสาร
2. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้รับสารที่มีต่อสิ่งที่ได้รับรู้ ซึ่งทัศนคตินี้จะก่อให้เกิดการกระทำตามมา
3. เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การซื้อสินค้า เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงทั้งสามประเภทนี้จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือ เมื่อผู้รับสารได้รับข่าวสารเกี่ยวกับนวัตกรรมแล้ว จะก่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมนั้น และความรู้นี้จะนำไปสู่การเกิดทัศนคติเกี่ยวกับนวัตกรรม และขั้นสุดท้ายก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันอาจเป็นไปในลักษณะของการยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรมก็ได้

⁴ Everett M. Rogers, Communication strategies for family planing (New York : The Free Press, -1973) p. 43.

⁵ Ibid, p.49

คำว่านวัตกรรม หมายถึง แนวความคิด วิธีการปฏิบัติหรือวัตถุซึ่งบุคคลมองเห็นว่าเป็นของใหม่และที่ว่าเป็นใหม่ไม่จำเป็นต้องใหม่เอี่ยม และเป็นสิ่งที่คนไม่รู้จักมาก่อน อาจเป็นสิ่งที่คนเคยรู้จักมาแล้วและเคยปฏิเสธมาแล้วก็ได้

จากแนวความคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมนี้ จะเห็นว่าโครงการขยายฐานประชาธิปไตยสู่ปวงชนก็จัดได้ว่าเป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่ง เพราะประชาธิปไตยนั้นถือเป็นแนวคิด ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย แม้ว่าประชาชนจะมีความรู้ด้านประชาธิปไตยอยู่บ้างแล้วแต่ก็อาจไม่เข้าใจและไม่รู้ว่าการปฏิบัติเช่นไรจึงจะเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยเรา

เอเวอเรตต์ เอ็ม โรเจอร์ ได้อธิบายถึงกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมไว้ว่า "กระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในบุคคล เริ่มจากชั้นความรู้ สร้างทัศนคติ ตัดสินใจว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธ การนำไปปฏิบัติ และการยืนยัน"⁶

ในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมนี้มีขั้นตอนสำคัญอยู่ 5 ขั้นตอน คือ

1. ความรู้
2. การโน้มน้าวใจ
3. การตัดสินใจรับหรือปฏิเสธนวัตกรรมนั้น
4. การนำไปปฏิบัติ
5. การยืนยันการตัดสินใจ

ความรู้ เกิดขึ้นเมื่อบุคคลหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการตัดสินใจ ทราบว่ามีนวัตกรรมอยู่ และมีความเข้าใจบ้างว่า นวัตกรรมนั้นสามารถทำหน้าที่อะไรได้บ้างและมีประโยชน์อย่างไร

ประเภทของความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรม

- ความรู้ที่ทำให้เกิดการตื่นตัวเกี่ยวกับนวัตกรรม คือ ความรู้ว่ามีนวัตกรรมเกิดขึ้นมาแล้ว และนวัตกรรมนั้นทำหน้าที่อะไรได้บ้าง

⁶ Everette M. Rogers, Diffusion of Innovation (New York : The Free Press, 1983) p. 15

- ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการจะใช้นวัตกรรมได้อย่างไร คือ ความรู้ที่ได้จากข่าวสารที่จะช่วยให้สามารถใช้นวัตกรรมได้อย่างถูกต้อง

- ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักการซึ่งจะช่วยให้ นวัตกรรมบรรลุผล ความรู้ประเภทนี้จะช่วยให้คนเข้าใจและยอมรับนวัตกรรมในอนาคตได้ง่ายขึ้น

การโน้มน้าวใจ (จูงใจ) เกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้เกิดทัศนคติในทางบวกหรือทัศนคติในทางลบต่อนวัตกรรมนั้น ทัศนคติที่เกี่ยวกับนวัตกรรมแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

- ทัศนคติเฉพาะที่มีต่อนวัตกรรม คือ ทัศนคติที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย มีอิทธิพลไม่เฉพาะต่อนวัตกรรมที่กำลังเผยแพร่ในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อนวัตกรรมที่จะเผยแพร่ในอนาคตด้วย

- ทัศนคติทั่วไปที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง คือ ทัศนคติกว้าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้กลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนแปลง

การตัดสินใจ เกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้เข้าร่วมในกิจกรรมซึ่งนำไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธ นวัตกรรมนั้น การยอมรับก็คือ การตัดสินใจกระทำให้นวัตกรรมนั้นเกิดประโยชน์สูงสุด

การนำไปปฏิบัติ เกิดขึ้นเมื่อบุคคลปฏิบัติ หรือนำนวัตกรรมนั้นไปใช้ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายนอก เมื่อความคิดใหม่ ๆ ได้รับการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง จะมีการค้นหาข้อมูลในชั้นของการนำไปปฏิบัติ/โดยส่วนใหญ่แล้วบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม จะให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิคกับกลุ่มเป้าหมายที่เพิ่งจะเริ่มใช้นวัตกรรม

การยืนยัน ในขั้นนี้ผู้รับนวัตกรรมจะพยายามหาข่าวสารหรือสิ่งเกือกูลต่าง ๆ มาสนับสนุนการตัดสินใจที่ได้กระทำไปแล้ว แต่ก็อาจเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจนั้นได้ ถ้าภายหลังได้รับข่าวสารใหม่ที่ขัดแย้งกับข่าวสารที่นำไปสู่การตัดสินใจครั้งก่อน

ประเภทของการตัดสินใจในการยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรม

Rogers ได้กล่าวถึงประเภทของการตัดสินใจในการยอมรับนวัตกรรมว่ามีอยู่ 3 ประเภท คือ

1. การตัดสินใจโดยอิสระ คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมโดยอิสระของสมาชิกแต่ละคน

โดยไม่ต้องคำนึงถึงการตัดสินใจของสมาชิกอื่น ๆ ในสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นการตัดสินใจที่บุคคลแต่ละคนสามารถเลือกเองได้ตามความสมัครใจของตน

2. การตัดสินใจร่วมกันหรือการตัดสินใจโดยกลุ่ม เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมที่สมาชิกของระบบสังคมตกลงร่วมกันด้วยความสอดคล้อง เมื่อมีการตัดสินใจร่วมกันแล้วสมาชิกทุกคนในระบบสังคมต้องทำตามการตัดสินใจนั้น

3. การตัดสินใจโดยผู้มีอำนาจ คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมโดยผู้ที่อยู่ในตำแหน่งหรือฐานะที่สูงกว่าได้ตัดสินใจไปแล้ว สมาชิกแต่ละคนของระบบสังคมก็จะถูกบังคับให้ยอมรับการตัดสินใจนั้น เช่น การตัดสินใจของผู้บังคับบัญชาชั้นสูงขององค์การในระบบราชการ เป็นต้น⁷

ในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมนี้ยังมีบุคคลอีก 2 ประเภทที่มีความสำคัญมากในการตัดสินใจของสมาชิกในระบบสังคม คือ ผู้นำทางความคิดและเจ้าหน้าที่ส่งเสริม

ผู้นำทางความคิด หมายถึง บุคคลที่สามารถมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมที่เปิดเผยของบุคคลอื่นตามที่บุคคลนั้นต้องการ โดยอาศัยวิธีที่ไม่เป็นทางการและสามารถมีอิทธิพลเช่นนั้นได้ค่อนข้างบ่อย ดังนั้น ผู้นำทางความคิดนี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้สมาชิกอื่น ๆ ตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรมตามความปรารถนาของตน

งานการศึกษาเรื่องกลยุทธ์ในการสื่อสารเพื่อการเผยแพร่ การวางแผนครอบครัวของ Rogers พบว่า "ช่องสื่อสารสื่อมวลชนมีความสำคัญมากในขั้นการก่อให้เกิดความรู้ ส่วนช่องสื่อสารระหว่างบุคคลมีความสำคัญมากในขั้นก่อให้เกิดทัศนคติ"⁸

สื่อมวลชนนั้นสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างขวางกว่าสื่อบุคคล นอกจากนั้นช่องสื่อสารสื่อมวลชนยังมีส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดบรรยากาศแห่งความเป็นสมัยใหม่อีกด้วย ส่วนสื่อบุคคล เช่น กลุ่มเพื่อนบ้าน ผู้นำทางความคิด เจ้าหน้าที่ส่งเสริมนั้นมีความสำคัญมากในการโน้มน้าวใจให้เกิดการยอมรับนวัตกรรม

⁷ Ibid., pp. 82-83.

⁸ Ibid., pp. 270-271.

ในปี 2518 สิริฉัตรณ์ เชฏฐรากุล ได้ศึกษาการรับของใหม่ในหมู่บ้าน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเปรียบเทียบลักษณะการรับของใหม่ของชาวนา หมู่บ้านทับน้ำ หมู่บ้านขยายอำเภอบางปะหัน และหมู่บ้านซึ้ง อำเภอนครหลวง จากการศึกษาพบว่า

เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงและยอมรับของใหม่ของชาวนาในหมู่บ้านดังกล่าวคือ การกระจายสิ่งใหม่เข้าไปในหมู่บ้าน โดยกระบวนการทางค้ำสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และการเข้าไปชี้แจงแนะนำด้านเกษตรกรรมผ่านเจ้าหน้าที่รัฐบาลหรือการส่งข่าวผ่านกลุ่มชาวนาประเภทต่าง ๆ⁹

จากงานวิจัยของ USOM เมื่อปี 2509 ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการยอมรับของใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พระ ครูและเจ้าของร้านค้า มีระดับการศึกษา ความสนใจข่าวสารและฐานะทางเศรษฐกิจเหนือชาวนาอื่น ๆ เนื่องจากบุคคลเหล่านี้มีโอกาสเปิดรับสื่อมากกว่าชาวบ้าน สำหรับชาวบ้านนั้นส่วนใหญ่รู้ข่าวสารต่าง ๆ จากเพื่อนบ้านด้วยกันเอง ในด้านวิทยุและหนังสือพิมพ์ไม่ค่อยมีความสำคัญและมีผลน้อย การนำเอาของใหม่ด้านการเกษตรเข้าไปนั้น ชาวนายอมรับเรื่องปุ๋ยและยาฆ่าแมลงมากกว่าสิ่งอื่นที่ชาวบ้านไม่สามารถเข้าใจได้ แม้ว่าจะมีการสาธิตให้ดูแล้วก็ตาม¹⁰

จากรายงานการศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมในจังหวัดร้อยเอ็ดของ แมคโดล (McDole) เมื่อปี 2511 ในส่วนที่เกี่ยวกับการยอมรับของใหม่ พบว่า

ในระยะ 2 ปีก่อนหน้าการสำรวจมีการใช้ปุ๋ยเคมีเพิ่มขึ้น กลุ่มชาวนา และกลุ่มสินเชื่อก็มี

⁹ สิริฉัตรณ์ เชฏฐรากุล "ลักษณะการรับของใหม่ในหมู่บ้านจังหวัดพระนครศรีอยุธยา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518) หน้า 61-62.

¹⁰ Usom, Innovation in Ubol changwad (Bangkok: Research Division, Thailand, 1966) p. 54.

อิทธิพลมากในการให้สมาชิกพัฒนา เมื่อชาวบ้านนำสิ่งที่ได้รับการบอกเล่าจากกลุ่มเหล่านี้และนำไปทดลองใช้ ก็จะเป็นตัวอย่างที่มีอิทธิพลต่อชาวบ้านคนอื่น ๆ ให้ทำตาม ชาวบ้านมีความเห็นว่าการประชุมลูกบ้าน การพิมพ์เอกสารเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยเผยแพร่ของใหม่ กลุ่มเกษตรกรจะมีอิทธิพลในการชักจูงชาวบ้านให้รับของใหม่ 4 ประการคือ การใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ข้าวพันธุ์ดี และหมูพันธุ์ดี ซึ่งผลของการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าสื่อบุคคลมีอิทธิพลในการยอมรับนวัตกรรม นอกจากนั้นสื่อการประชุมอบรมและสื่อเอกสารสิ่งพิมพ์ ก็เป็นสื่อที่ช่วยให้การเผยแพร่นวัตกรรมเป็นไปอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น¹¹

เฟลิซิด (Felicided) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลในการยอมรับสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ในฟิลิปปินส์ พบว่า "มีปัจจัยบางอย่างที่ส่งเสริมให้มีการยอมรับนวัตกรรมง่ายขึ้น ปัจจัยเหล่านี้ได้แก่ การอ่านออกเขียนได้ การเปิดรับสื่อมวลชนบ่อยครั้ง และการเป็นสมาชิกสโมสร (Club Membership)"¹²

และ ฟลิเอเกล (Fliegel), เรย์ (Ray), เซน (Sen) และคิพลิน (Kivlin) ได้ศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมทางการเกษตร ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งของประเทศอินเดีย โดยวัดจากความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการพัฒนาชุมชน พบว่า "ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการยอมรับนวัตกรรมทางการเกษตร ได้แก่ การติดต่อดูผู้นำการเปลี่ยนแปลง การติดต่อดูเอกสาร การเปิดรับสื่อมวลชนบ่อยครั้ง และคุณลักษณะของการเป็นผู้นำ เช่น ชนชั้นวรรณะ และอายุ"¹³

¹¹ Catherine Mcdol, A report on socio-cultural conditions in the yony study area of roi-et in northeast Thailand. (Bangkok:United State Operations Mission to Thailand, 1968), p. 23.

¹² Syeip C.Felicided, Factor related to acceptance of rejection of innovation in espirite social foundation of communication development (Manila:R.M.Cercia Publishing, 1964), pp.592-593.

¹³ Frederick C.Fliegel and others, Agricultural innovations in indian villages, (Hyderbad:National Institute of Community Development, 1968), p.26.

การสื่อสารมวลชนและการสื่อสารระหว่างบุคคล

องค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารซึ่งได้แก่ แหล่งสาร สาร ช่องสาร ผู้รับสารนั้น ช่องสารนับว่ามีความสำคัญอย่างมากในการที่จะเป็นตัวกำหนดว่าช่องทางการสื่อสารประเภทใดที่ผู้ส่งสารใช้เพื่อก่อให้เกิดผลสำเร็จในอันที่จะก่อให้เกิดความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม ตามที่ผู้ส่งสารต้องการได้

ช่องทางการสื่อสาร (Channels) อาจแยกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1. ช่องทางการสื่อสารมวลชน (Mass Media Channels) เป็นวิธีการถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนทั้งหมด เช่น หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ สื่อมวลชนนั้นสามารถที่จะเข้าถึงกลุ่มผู้รับที่มีจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว เป็นการเพิ่มความรู้ แพร่กระจายข่าวสาร รวมทั้งสามารถเปลี่ยนทัศนคติที่บุคคลมีอยู่ได้

คุณลักษณะของสื่อมวลชนคือ

1. สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก ๆ ได้ในเวลาอันรวดเร็ว
2. สามารถให้ความรู้และข่าวสารได้ดี
3. สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ไม่พึงปรารถนาได้

2. ช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Channels) เป็นการติดต่อระหว่างบุคคลต่อบุคคลเพื่อที่จะถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร Rogers ได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงอันอาจจะเกิดขึ้นได้ในกรณีที่เรามีการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น เช่น กับผู้นำความคิดเห็นกับญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง หรือ เจ้าหน้าที่บ้านเมือง นักสื่อสารมวลชนหลายท่านยอมรับว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของบุคคลมากกว่าอิทธิพลของสื่อมวลชน Rogers กล่าวว่า "สื่อมวลชนมีความสำคัญในการเพิ่มความรู้ แต่การสื่อสารระหว่างบุคคลช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ"¹⁴

¹⁴ Everett M. Rogers and Floyd F. Shoemaker, Communication of Innovation (2d ed.), (New York : The Free Press, 1971), p.252.

คุณลักษณะของสื่อระหว่างบุคคลคือ

1. สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารได้ ถ้าผู้รับสารไม่เข้าใจสารก็สามารถไต่ถามหรือขอข่าวสารเพิ่มเติมจากแหล่งสารได้ในเวลาอันรวดเร็ว ส่วนผู้ส่งสารก็สามารถปรับปรุงแก้ไขสารที่ส่งออกไปให้เข้ากับความต้องการและความเข้าใจของผู้รับสารได้ในเวลาอันรวดเร็วเช่นกัน

2. สามารถจูงใจบุคคลให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังรากลึกได้

ถ้าจะเปรียบเทียบกันระหว่างการสื่อสารระหว่างบุคคล กับการสื่อสารมวลชนแล้ว ผู้วิจัยพบเสมอว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นมีอิทธิพลในการโน้มน้าวใจมากกว่าการสื่อสารมวลชน

Charles R.Wright กล่าวว่า "การตัดสินใจของบุคคลในด้านต่าง ๆ เช่น การเลือกซื้อสินค้า แฟชั่น และการเลือกชมภาพยนตร์นั้น การสื่อสารระหว่างบุคคลมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของบุคคลมากกว่าการสื่อสารมวลชน"¹⁵ แต่การสื่อสารมวลชนก็เป็นปัจจัยช่วยเสริมหรือสนับสนุน (Reinforcement) ให้เกิดความสัมพันธ์ผลในการโน้มน้าวใจผู้รับสารได้รวดเร็วยิ่งขึ้นเมื่อใช้คู่กับสื่อบุคคล จากการศึกษาของสำนักงานวิจัย การศึกษามหาวิทยาลัยยูทาห์ เรื่องการใช้สื่อหลายประเภทเพื่อโน้มน้าวใจ พบว่า "การใช้สื่อหลายประเภทจะช่วยให้เกิดสัมพันธ์ผลในการโน้มน้าวใจ โดยเฉพาะสื่อบุคคล และสื่อสารมวลชนควรเสริมซึ่งกันและกันในกรณีที่นวัตกรรมนั้นเป็นสิ่งที่สลบซับซ้อน"¹⁶

ในปี 2523 เจตน์ศักดิ์ แสงสิงแก้ว ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารกับกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองของประชาชนในท้องที่บางชั้น เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร" โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบจากกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบอาชีพ

¹⁵ Charles R.Wright, Mass communication, (New York : Random House Inc, 1959), p.12.

¹⁶ Erwin P.Bettinghaus, Persuasive communication, (New York : Halt, Rinchart and Winston, Inc., 1968), pp. 170-171.

เกษตรกรรม และกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 295 คน พบว่า

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการเมืองแบบประชาธิปไตยมากที่สุด ได้แก่ การอ่านหนังสือพิมพ์ รองลงไปคือ การสื่อสารในกลุ่มเพื่อน และการศึกษาตามลำค้ำ แต่เมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่มพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจ เรื่องการเมืองแบบประชาธิปไตยของกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ก็คือ การอ่านหนังสือพิมพ์ เช่นเดียวกัน

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมืองมากที่สุด คือ การเปิดรับสื่อมวลชน ซึ่งหมายถึงการอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุและการชมโทรทัศน์ รองลงมาได้แก่การมีประสบการณ์ทางการเมืองและการสื่อสารระหว่างบุคคลตามลำค้ำ

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มทั้งสอง ที่สำคัญที่สุด คือ การสื่อสารในกลุ่มเพื่อน รองลงไปได้แก่ การมีประสบการณ์ทางการเมืองและลักษณะครอบครัวแบบ Concept-oriented ¹⁷

ในปี 2523 ยุพดี ชัยภักดิ์ ได้ศึกษาถึงบทบาทของสื่อที่มีต่อการยอมรับฝ่ายพันธุ์ใหม่ของสมาชิกนิคมสร้างตนเอง ลำตะคอง จังหวัดนครราชสีมา ปรากฏว่า

สมาชิกนิคมดังกล่าวได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่อง การปลูกฝ้ายพันธุ์ใหม่จากสื่อบุคคลมากที่สุด ร้อยละ 26.48 และได้รับความรู้จากการดูการทำไร่สาธิตน้อยที่สุดคือร้อยละ 13.3 สื่อบุคคลที่ให้ความรู้และเป็นผู้ชักจูงให้สมาชิกปลูกฝ้ายนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของนิคมมีบทบาทในการให้ความรู้และชักจูงมากที่สุดคือ ร้อยละ 58.8 ส่วนผู้นำความคิดมีบทบาทในการให้ความรู้และชักจูงน้อยที่สุดคือร้อยละ 1.2 นอกจากนี้ในระหว่างสื่อต่าง ๆ 4 สื่อ คือ สื่อบุคคล สื่อการประชุมอบรม/การทำไร่สาธิต และสื่อมวลชน สื่อบุคคลจะมีบทบาทในการยอมรับ

¹⁷ เจตศักดิ์ แสงสิงแก้ว, "ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมสื่อสารกับกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองของประชาชนในท้องที่บางชั้น เขตมันบุรี กรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์—ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524) หน้า 70-73.

นวัตกรรมการเกษตรของสมาชิกนิคมมากที่สุด และมีสื่อการประชุมนอบรม สื่อมวลชน การทำไร่
สาธิตมีบทบาททรงลงมาตามลำดับ¹⁸

และในปี 2514 สุวรรณ บัวทวน ก็ได้ศึกษาถึงทัศนคติต่อการยอมรับของใหม่ และ
ลักษณะการยอมรับของชาวนาในจังหวัดขอนแก่นพบว่า "แหล่งข่าวสารที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับของ
ใหม่ และทำให้เกษตรกรยอมรับของใหม่ที่สำคัญที่สุด คือ สื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
ผู้นำภายในชุมชน และเพื่อนบ้าน นอกจากนั้นชาวนาที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรรมแนวโน้มนั้นที่จะ
ยอมรับของใหม่สูงกว่าเกษตรกรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร"¹⁹

อำพล สิงห์โกวินทร์ และสวัสดิ์ กฤตรัชต์นันท์ ได้สำรวจอิทธิพลของการสื่อสารต่อ
ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด และอำเภอ
ปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า

การฟังวิทยุและอ่านหนังสือพิมพ์ มีส่วนสำคัญทำให้ราษฎรในชนบทมีความรู้ความเข้าใจทาง
การเมือง นอกจากนั้น การสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การประชุมชี้แจงข้อราชการของกำนัน
ผู้ใหญ่บ้านและการบอกกล่าวของญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง เป็นแหล่งข่าวสำคัญที่ช่วยสร้างความตื่นตัว
และความเข้าใจทางการเมือง รวมทั้งกระบวนการสื่อสารแบบสองจังหวะ (Two-Step Flow
of Communication) คือ การใช้ทั้งสื่อมวลชน และสื่อบุคคลผสมกันเป็นประโยชน์ต่อการเผย
แพร่ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนในชนบทของไทย²⁰

¹⁸ ยุพดี ชัยภักดิ์, "การศึกษาบทบาทของสื่อที่มีต่อการยอมรับฝ่ายพันธุ์ใหม่ของสมาชิก
นิคมสร้างตนเองลำตะคอง จังหวัดนครราชสีมา" (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต สาขา
นิเทศศาสตร์ พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2523) หน้า 64-65.

¹⁹ สุวรรณ บัวทวน, "ทัศนคติต่อการยอมรับของใหม่และลักษณะการยอมรับของ
ชาวนาในจังหวัดขอนแก่น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2514), หน้า 81-82.

²⁰ อำพล สิงห์โกวินทร์ และสวัสดิ์ กฤตรัชต์นันท์, รายงานการวิจัยเรื่อง "ความ
ตื่นตัวทางการเมืองกับการสื่อสาร" (คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (ม.ป.ท.)
(ม.ป.บ.), หน้า 64-68.

นอกจากนี้ เสรี วงษ์มณฑา ได้สำรวจความเห็นทางการเมืองของนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 640 คน เมื่อปี 2520 พบว่า

การที่นักศึกษาเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร วิทยุ และ โทรทัศน์นั้นมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความสำคัญทางการเมือง และถ้ายิ่งให้ความสนใจและรับ ฟังข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนมากเท่าไร ก็ยังมีแนวโน้มตระหนักถึงความสำคัญของการเมืองตามไปด้วย รวมทั้งการสื่อสารระหว่างบุคคลมีผลต่อความสนใจและการเรียนรู้ทางการเมืองของนักศึกษาอย่างมาก²¹

จากผลการวิจัยเหล่านี้ พอสรุปได้ว่า ช่องทางการสื่อสารมวลชนมีบทบาทในการให้ ความรู้และข่าวสารรวมทั้งอิทธิพลในการก่อให้เกิดความสนใจในสารที่ส่งผ่านสื่อมวลชน แต่การ สื่อสารระหว่างบุคคลนั้นมีอิทธิพลในการก่อให้เกิดพฤติกรรมและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของ บุคคลมากกว่า

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และการยอมรับปฏิบัติ

ในการวางแผนการสื่อสารเพื่อก่อให้เกิดผลในด้านการศึกษาให้ความรู้แก่ผู้รับสารนั้น โดย ส่วนใหญ่แล้วมักจะทำได้สำเร็จ จากการศึกษาการวางแผนการใช้สื่อเพื่อเผยแพร่การวางแผน ครอบครัวยุคใหม่ในประเทศไทยพบว่า ประมาณ 75 ถึง 90 เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มประชากรเป้าหมาย มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการวางแผนครอบครัว และในจำนวนนี้ ส่วนใหญ่มีทัศนคติในทางบวกต่อวิธี การวางแผนครอบครัวในแบบต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามในขั้นการยอมรับปฏิบัติของกลุ่มประชากร เป้าหมายนั้นกลับเป็นไปในทางตรงข้าม ปรากฏการณ์เช่นนี้ Rogers เรียกว่า ช่องว่างของ ความรู้ ทัศนคติ และการยอมรับปฏิบัติ หรือ KAP-gap

²¹ Seri Wongmonta, "Psychological and sociological factors, need for orientation, and political communication behavior among thai university students." (Ph.D.dissertation in Journalism, Southern Illinois University, 1978), p.254.

Rogers ได้อธิบายว่า ทักษะคติกับพฤติกรรมของบุคคลนั้นไม่สัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องเสมอไป คือ เมื่อการสื่อสารก่อให้เกิดความรู้และทัศนคติในทางบวกในสิ่งที่เผยแพร่ไปแล้ว แต่ในชั้นการยอมรับปฏิบัติอาจมีผลตรงข้ามก็ได้ ถึงแม้ว่าโดยส่วนใหญ่เมื่อบุคคลมีทัศนคติอย่างไรแล้วจะมีความโน้มเอียงที่จะปฏิบัติตามทัศนคติของตนก็ตาม

การปิดช่องว่างของความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติ (kap-gap) นี้ Rogers ได้เสนอวิธีการไว้ 4 วิธีการคือ

1. การให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้ให้มากขึ้น คือ ต้องให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจอย่างแท้จริงถึงวิธีการใช้หรือปฏิบัติต่อสิ่งที่เผยแพร่ให้
2. ให้คำแนะนำในการปฏิบัติ ซึ่งสามารถทำได้โดยใช้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเข้าไปติดต่อกับสมาชิกที่ต้องการรับนวัตกรรม โดยให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด
3. ให้รางวัลแก่ผู้ที่ยอมรับนวัตกรรม หรือยอมรับปฏิบัติเพื่อเป็นการจูงใจแก่สมาชิกอื่น ๆ ที่ยังไม่ยอมรับ
4. การใช้กลยุทธ์ในการโน้มน้าวใจโดยวิธีการใช้สื่อบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมหรือผู้นำทางความคิดเข้าไปติดต่อกับสมาชิกหรือกลุ่มเพื่อนฝูง เพื่อโน้มน้าวใจสมาชิกให้เกิดการยอมรับปฏิบัติอีกต่อไป²²

จากแนวความคิดและการวิจัยของ ROGERS นี้ เมื่อนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับประชาชนเป้าหมายตามโครงการขยายฐานประชาธิปไตยสู่ปวงชนแล้ว สิ่งที่น่าสนใจคือ การที่ประชาชนเป้าหมายได้รับข่าวสารและข้อมูลเกี่ยวกับโครงการขยายฐานประชาธิปไตยสู่ปวงชน ซึ่งเปรียบเหมือนนวัตกรรม ดังนั้น กระบวนการยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรมจึงน่าจะอยู่ที่ประชาชนเป้าหมาย คือ เมื่อประชาชนในเขตอำเภอนครหลวงได้รับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการนี้จากการที่เจ้าหน้าที่ได้เผยแพร่ออกไปในรูปของการติดต่อส่งข่าวสาร ผ่านสื่อมวลชน และสื่อบุคคล ประชาชนจะเกิดความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรม อันจะก่อให้เกิดทัศนคติต่อนวัตกรรม และถึงขั้นการตัดสินใจยอมรับปฏิบัตินวัตกรรมนั้น คือการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด ซึ่งในกระบวนการ

²² Ibid, pp. 289-290.

การนี้ปริมาณการเปิดรับการสื่อสารหรือระดับการเปิดรับการสื่อสาร ความรู้เกี่ยวกับโครงการ ขยายฐานประชาธิปไตยสู่ปวงชน ทักษะที่มีต่อโครงการ และการตัดสินใจยอมรับปฏิบัติตามโครงการนี้ น่าจะมีความสัมพันธ์กัน

คงจะเห็นได้จาก งานวิจัยของนางสาวเพ็ญศรี ปิยะรัตน์ ในปี 2518 ที่พอสรุปได้ว่าเป็นการศึกษาเรื่องความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของสตรีในวัยเจริญพันธุ์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นสตรีในวัยเจริญพันธุ์ จำนวน 215 ตัวอย่าง "ผลการศึกษาพบว่าสตรีที่อ่านหนังสือพิมพ์เสมอจะมีความรู้ในวิธีการคุมกำเนิด เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวและใช้วิธีคุมกำเนิดสูงกว่าสตรีที่ไม่ได้อ่านหนังสือพิมพ์"²³

จากผลการวิจัยนี้ แสดงว่า การเปิดรับการสื่อสาร ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ มีความสอดคล้องกัน

อย่างไรก็ตาม ยังมีงานวิจัยที่พบว่า ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัตินั้น ไม่สอดคล้องกัน คือ

ในปี 2519 นางสาววิภาภรณ์ ปราโมช ณ อยุธยา ได้ทำการศึกษาเรื่องทัศนคติทางการเมือง ความรู้ ความเข้าใจ และความสนใจในการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตกรุงเทพมหานคร โดยสุ่มตัวอย่างจำนวน 142 คน พบว่า

ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในระบอบการเมืองแบบรัฐสภาสูงจะเป็นผู้ที่มีทัศนคติในทางบวกต่อระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยสูงด้วย และพบว่า ผู้ที่ทัศนคติต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยในทางบวกสูง จะเป็นผู้ที่มีทัศนคติสูงในการเลือกตั้ง แต่อย่างไรก็ตามผลการศึกษาพบว่า เมื่อถึงเวลาลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจริงมีผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งเพียง 47% จากผู้มี

²³ เพ็ญศรี ปิยะรัตน์, "ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของสตรีในวัยเจริญพันธุ์ ณ หมู่บ้านซอยเสนานิคม 2 บางเขน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษา แผนกวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 54-55.

ทัศนคติสูงและตอบว่าจะไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง 92.5% ผลงานวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่าความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกิดขึ้นไม่สอดคล้องกัน²⁴

แนวคิดและทฤษฎีด้านประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย (Democracy) มาจากรากศัพท์ภาษากรีก 2 คำคือ Demos แปลว่า ประชาชนกับ Kratos ซึ่งแปลว่าอำนาจหรือการปกครอง เมื่อนำมารวมกันหมายความว่า เป็นการปกครองของประชาชนหรือโดยประชาชน

การ์ตัน ซี โรดี (Carton C. Rodee) กล่าวว่า

ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยจะพยายามก้าวไปสู่ชีวิตที่ค้ำจุน เพื่อประชาชนทุกคนทุก ๆ คน โดยไม่หยุดยั้ง นั่นก็คือให้มีเสรีภาพของแต่ละคนมากที่สุดพร้อม ๆ กับการได้รับความคุ้มครองในชีวิต ความปลอดภัย การสงเคราะห์และการมีโอกาสในชีวิตที่กว้างขวางที่สุดสำหรับทุกคน นำไปสู่จุดหมายหลายทางอันได้แก่โอกาสที่จะให้แก่ทุกคนเท่าเทียมกันมากที่สุดเท่าที่ธรรมชาติจะอำนวย เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของแต่ละคนให้เต็มที่สุด และให้ได้มาซึ่งการเข้าร่วมมีบทบาทในทางการเมืองอย่างจริงจังของประชาชนเป็นจำนวนมากที่สุด²⁵

ไลแมน ทาวเออร์ ซาร์เจนท์ (Lyman Tower Sargent) มีความเห็นว่าหลักเกณฑ์สำคัญของประชาธิปไตยมีดังนี้ คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง ซึ่งถือว่าเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐาน โดยมีหลักอยู่ว่าพลเมืองจำเป็นต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางการเมืองไม่มากนักน้อยไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม

²⁴ วิภากรณ์ ปราโมช ณ อยุธยา "ทัศนคติทางการเมือง ความรู้ ความเข้าใจและความสนใจในการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519) หน้า 74.

²⁵ Canton C. Rodee, Introduction to political science, (Kogakusha Co., Tokyo, 1967), p. 95.

2. การมีความเสมอภาคในอัตราหนึ่งในหมู่พลเมือง คือ จะต้องมีความเสมอภาคทางการเมือง ความเสมอภาคทางกฎหมาย เสมอภาคในโอกาส เสมอภาคทางเศรษฐกิจและเสมอภาคทางสังคม

3. การมีเสรีภาพในอัตราหนึ่งในหมู่ประชาชน คือ จะต้องมีความเสรีภาพพื้นฐานเป็นต้นว่าในการออกเสียงลงคะแนน ในการพูด การพิมพ์ การโฆษณา เสรีภาพในการที่จะไม่ถูกผู้อื่นใช้อำนาจตามอำเภอใจต่อตน เสรีภาพทางศาสนาและในการประชุมชุมนุมกันเป็นต้น

4. การมีระบบตัวแทน กล่าวคือ จะต้องมีความมีตัวแทนของประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจแทนประชาชนในการปกครองและบริหารประเทศ

5. มีระบบการเลือกตั้ง ซึ่งถือหลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพสิทธิของเสียงข้างน้อย²⁶

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ "ประชาธิปไตย" ในทัศนะของนักวิชาการไทยนั้น ได้มีผู้ให้ความหมายของ "ประชาธิปไตย" ไว้หลายท่านด้วยกัน เช่น

ทินพันธุ์ นาคะตะ ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตย ดังนี้

1. การปกครองแบบประชาธิปไตยถือหลักว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ กล่าวคือ ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจในการออกกฎหมายโดยผ่านสภานิติบัญญัติใช้อำนาจบริหารโดยผ่านฝ่ายบริหาร และใช้อำนาจตุลาการโดยผ่านทางศาลทั้งนี้การใช้อำนาจนั้นอาจกระทำโดยตรงหรือโดยอ้อม และจะต้องได้รับความยินยอมจากประชาชน การปกครองแบบประชาธิปไตยจะต้องยึดมั่นในความสำคัญของบุคคล ในความเสมอภาคและเสรีภาพของมนุษย์ การยึดมั่นในความสำคัญและคุณค่าของบุคคลมากกว่าสิ่งอื่นใดนั้น ทำให้การดำเนินการใด ๆ ก็ตามของรัฐจะต้องก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลส่วนรวมในเรื่องความเสมอภาคนั้นจะต้องให้ความเสมอภาคทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง กล่าวคือ จะต้องถือว่าคนเรามีฐานะทางสังคมเท่าเทียมกัน จะต้องเคารพและปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียมกัน ในทางเศรษฐกิจจะต้องกระจายความมั่นคงไปสู่ส่วนต่าง ๆ ของสังคมอย่างเสมอหน้ากัน และก่อให้เกิดการมีโอกาสในทาง

²⁶ Lyman Tower Sargent, Contemporary political ideologies

(Hoemwood, Illinois : The Dorsey Press, 1902), pp. 67-104.

เศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน ส่วนความเสมอภาคในทางการเมืองนั้น จะต้องถือว่าคนเราทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายในการดำรงชีวิต การใช้เสรีภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนในเรื่องเสรีภาพนั้นถือว่าทุกคนควรมีเสรีภาพในการเลือกเป้าหมายและวิธีการในการดำรงชีวิตของตน สิ่งนี้จะช่วยให้มนุษย์ใช้ความสามารถได้อย่างเต็มที่

2. การปกครองแบบประชาธิปไตยจะต้องมีวิธีการคือ มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการเลือกผู้นำฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งมีวิธีการควบคุมการใช้อำนาจของผู้นำเหล่านั้น ประชาธิปไตยจึงเป็นเรื่องของการกำหนดระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้ได้มาซึ่งอำนาจตัดสินใจ เช่น การมีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง มีพรรคฝ่ายค้าน การปกครองโดยเสียงข้างมาก การคุ้มครองสิทธิของคนส่วนน้อย เป็นต้น²⁷

ดังนั้น เราสามารถสรุป "เกณฑ์" (criteria) ที่จะใช้ในการพิจารณาระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยได้ดังนี้คือ

1. เป็นระบบการเมืองที่ทันสมัย มีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดในโครงสร้าง (structure differentiation) ของสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ และแต่ละสถาบันก็จะมีความเด่นชัดในการปฏิบัติหน้าที่ (functional distinctiveness) โดยองค์กรต่าง ๆ ของรัฐมีหน้าที่เฉพาะอย่าง

2. มีบูรณาภาพแห่งชาติ (nation integrity) ประชาชนในชาติจะมีความผูกพันเป็นหนึ่งอันเดียวกันในความเป็นชาติของคน

3. ระดับขั้นตอนของขบวนการทางการเมืองที่ประชาชนมีส่วนร่วมในระบบการเมือง ประชาชนจะมีส่วนร่วมทางการเมืองตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ และได้มีการจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ จนถึงการจัดตั้งพรรคการเมือง

4. มีการเรียกร้องของกลุ่มผลประโยชน์ (interest articulation) และการรวมกลุ่มทางการเมือง (interest aggregation) ผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกัน

²⁷ ทินพันธ์ นาคะตะ, "ประชาธิปไตย ความหมาย ปัจจัยเอื้ออำนวยและการสร้างจิตใจ", ใน วีระ บุญมาก วีรชนเพื่อประชาธิปไตย 14 ตุลาคม 2516, สถาบันบัณฑิต

จะดำเนินการและถูกรวบรวมให้เป็นกลุ่มก้อน มีน้ำหนัก โดยกลุ่มสมาคมผลประโยชน์ต่าง ๆ และมีความเด่นชัดในการเรียกร้องผลประโยชน์

5. มีการแข่งขันทางการเมือง (political competition) ต้องยอมรับให้มีการแข่งขันกันโดยเสรีในทางความคิด และให้มีการเลือกตั้งโดยเสรี

6. ต้องมีการยอมรับสถานภาพของฝ่ายข้างน้อยในระบบสังคม ต้องยอมรับให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือชนกลุ่มน้อยได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ให้ทุกคนแสดงความเป็นตัวของตัวเอง แม้ว่าผู้นั้นจะมีความคิดขัดแย้งกันเสียงข้างมากก็ตาม กล่าวคือ เป็นการปกครองของคนส่วนมากแต่ตระหนักถึงสิทธิของคนส่วนน้อย (majority rule and minority right)

7. มีระบบการสื่อสารทางการเมือง ประชาชนส่วนมากมีความเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยทางการเมืองเพราะสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ได้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสาร นอกจากนี้จะต้องให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ในการที่จะวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์ทางการเมืองได้อย่างอิสระ²⁸

ความรู้ข่าวสารการเมืองของคนไทย

ประเทศไทยนั้นปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย อันเป็นระบบการเมืองที่ประชาชนมีหน้าที่และบทบาทหลักในการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง การที่ประชาชนจะสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองได้อย่างถูกต้องมีเหตุผลและมีประสิทธิภาพ คือ เป็นประชาชนที่พร้อมสำหรับระบบประชาธิปไตยนั้น จะต้องเป็นพลเมืองที่มีความรู้ในข่าวสาร มีความเข้าใจทางการเมือง มีความสำนึกในบทบาทของตนพอสมควร สิ่งที่มีความสำคัญต่อบทบาทของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยก็คือ ข่าวสารข้อมูล (information) ประเทศที่จะสามารถเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงนั้น จะต้องเป็นประเทศที่ประชาชนรู้ถึงความเคลื่อนไหวและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศของตน

จากการศึกษาของ อัลมอนต์ และเวอร์บา พบว่า "ความรู้ลึกมีความสามารถทางการเมือง

²⁸ Fred Von De Mehden, Politics of the developing nations

(New Jersey : Princeton - Hall Inc., 1964), p.6.

เมืองในระบอบประชาธิปไตย (democratic competence) ซึ่งเป็นความรู้สึกลงการเมืองที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการมีข้อมูลข่าวสารที่เที่ยงตรงกับประเด็นปัญหาและกระบวนการทางการเมือง²⁹ การที่บุคคลมีข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้นจะทำให้บุคคลมีการประเมินคุณค่าและกำหนดการตัดสินใจในประเด็นต่าง ๆ ใ้ได้อย่างมั่นคงขึ้น เช่น ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง บุคคลที่ตัดสินใจว่าจะลงคะแนนเสียงผู้ใดในระยยะใกล้ ๆ กับวันเลือกตั้ง มักจะเป็นผู้ที่มีความรู้ข่าวสารเกี่ยวกับผู้สมัคร หรือนโยบายต่าง ๆ น้อยกว่าผู้ที่ไ้กำหนดข้อตัดสินใจของตนไว้ล่วงหน้า ข่าวสารการเมืองที่แต่ละบุคคลได้รับจะทำให้เกิดความรู้ทางการเมือง ความรู้สึกนึกคิดทางการเมือง ตลอดจนพฤติกรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป

พฤติกรรมทางการเมืองก็เช่นเดียวกับพฤติกรรมอื่น ๆ ของมนุษย์ที่ต้องมีสิ่งกำหนดพฤติกรรม (behavioral determinants) สิ่งกำหนดพฤติกรรมมนุษย์ส่วนหนึ่งเป็นลักษณะนิสัยของบุคคล ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม บุคลิกภาพ ส่วนที่ไม่ใช่ลักษณะนิสัย ได้แก่ สิ่งกระตุ้นพฤติกรรม (Stimulus Object) ทศนคติ และสถานการณ์ ความรู้ข่าวสารทางการเมืองอาจจัดเข้าเป็นสิ่งกระตุ้นพฤติกรรมประเภทหนึ่ง จากกรณีที่ศึกษานักการเปิดรับสื่อของประชาชนก็จะเป็นสิ่งกระตุ้นพฤติกรรม เมื่อประชาชนมีความรู้ และมีทัศนคติที่ต่ออุดมการณ์ประชาธิปไตยตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตน ก็จะมีผลให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งเป็นพฤติกรรมทางการเมืองอันหนึ่ง

จากผลการวิจัยของ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว พอสรุปได้ว่า ข่าวสารทางการเมืองมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของคนไทยในด้านต่าง ๆ โดยทั่วไป กล่าวคือ คนที่มีข่าวสารการเมืองสูง มีแนวโน้มที่จะเข้าสังกัดกลุ่ม เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงความสนใจในการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และการสมัครเข้าชิงตำแหน่งที่มีการเลือกตั้งสูงกว่าผู้ที่มีความรู้ข่าวสารทางการเมืองต่ำกว่า นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้มีความรู้ข่าวสารการเมือง

²⁹ Gabriel A. Almond and Sidney Verba. The Civic culture

(Boston : Litle, Brown and Company, 1965), p. 71.

สูงมีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความสำนึกของตนเอง ในขณะที่ผู้มีข่าวสารการเมืองต่ำมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองจากการถูกชักจูง

การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างหนึ่ง เป็นพฤติกรรมที่ซับซ้อน และขึ้นอยู่กับตัวแปรต่าง ๆ มากมาย แมคคอลลูกี้ได้รวบรวมปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ

1. ตัวแปรที่เกี่ยวกับลักษณะทางสังคมของบุคคล เช่น เพศ ที่อยู่อาศัย เชื้อชาติ ศาสนา อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ เป็นต้น
2. ตัวแปรด้านจิตวิทยา เช่น ความต้องการ แรงจูงใจ บุคลิกภาพ ทัศนคติและความรู้สึก
3. ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง เช่น ระบบพรรคการเมือง การรณรงค์หาเสียง และการอบรมกล่อมเกล่าทางการเมืองของสังคม

ข่าวสารการเมืองของประชาชนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลแฝงหรือมีอิทธิพลโดยตรงต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง พลเมืองที่มีความรู้ข่าวสารการเมืองคือผู้มีอำนาจที่แท้จริง แชนมวล ชันติงตัน ได้ระบุว่า การที่พลเมืองมีความรู้ข่าวสารการเมืองที่กว้างขวางจะอำนวยความสะดวกดังต่อไปนี้

1. ช่วยลดความไม่เสมอภาคระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม
2. ช่วยให้ระบบสามารถดำเนินการสนองความต้องการของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้
3. ช่วยสร้างเสริมสำนึกด้านความเป็นประชาคมการเมืองในหมู่พลเมืองให้สูงขึ้น
4. ช่วยปรับปรุงวิถีชีวิตทั้งทางปกติธรรมดาและทางการเมืองให้มีความเหมาะสมขึ้น
5. ทำให้บุคคลตัดสินใจและแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการเมืองได้อย่างสมเหตุสมผล ซึ่งการตัดสินใจและการแสดงออกดังกล่าวนี้เป็นฐานที่สำคัญของหลักการประชาธิปไตย

ดังนั้น ข่าวสารการเมืองของพลเมือง เมื่อพิจารณาควบคู่ไปกับปัจจัยสำคัญอื่น ๆ แล้ว จะช่วยเสริมสร้างประชาคมการเมือง ทำให้สถาบันการเมืองเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพมากขึ้น นั่นคือ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะให้เกิดพัฒนาการทางการเมือง และสื่อประเภทต่าง ๆ ก็ล้วนมีบทบาทสำคัญในการทำให้ข่าวสารการเมืองเผยแพร่สู่ประชาชน อันจะเป็นผลให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวทางการเมือง เรียนรู้ในบทบาทของตน รวมทั้งมีสำนึกในความเป็นประชาธิปไตย

คงจะเห็นได้จากการศึกษาของ บุญเลิศ ศุภคิลก เมื่อเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ 2522 โดยได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างของบุคคลในกรุงเทพมหานคร จำนวน 150 คน เพื่อศึกษาถึงการทำหน้าที่กำหนดวาระ (Agenda Setting) ของหนังสือพิมพ์พบว่า การที่สื่อหนังสือพิมพ์เลือกเสนอข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจมากน้อยแค่ไหน หรือในลักษณะใดนั้นมีผลทำให้ผู้อ่านได้ตระหนักหรือรับรู้ความสำคัญของปัญหานั้นด้วย

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะมั่นคงได้นั้น มีปัจจัยที่ส่งเสริมประการหนึ่ง คือ การที่สมาชิกของสังคมมีความเห็นพ้องต้องกันในคุณค่าพื้นฐานอันเป็นประชาธิปไตย โดยจะต้องยึดถือและสนับสนุนซึ่งหลักการที่เป็นประชาธิปไตย อีกทั้งจะต้องมีการประพฤติปฏิบัติที่สอดคล้องไปกับหลักการที่เป็นประชาธิปไตย การที่บุคคลจะสนับสนุนซึ่งหลักการประชาธิปไตย อีกทั้งมีการปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับว่า บุคคลผู้นั้นมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเพียงใด

ทัศนคติตามความคิดของ Milton Rokeach เห็นว่า "เป็นการผสมผสานหรือจัดระเบียบของความเชื่อที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือสถานการณ์หนึ่งสถานการณ์ใด ผลรวมของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มของบุคคลในการที่จะมีปฏิริยาตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ"³⁰

ส่วน ชัคคิยา กรรณสูต อธิบายว่า "ทัศนคติจะเป็นความรู้ที่คนเรามีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือหลายสิ่งก็ตาม ในลักษณะที่เป็นอัตวิสัย (subjective) อันเป็นพื้นฐานเบื้องต้นหรือการแสดงออกที่เรียกว่า พฤติกรรม"³¹

ทัศนคติจึงเป็นความรู้สึกภายในของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคล แนวความคิดหรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งในแนวทางประเมินค่าว่าดีหรือไม่ดี

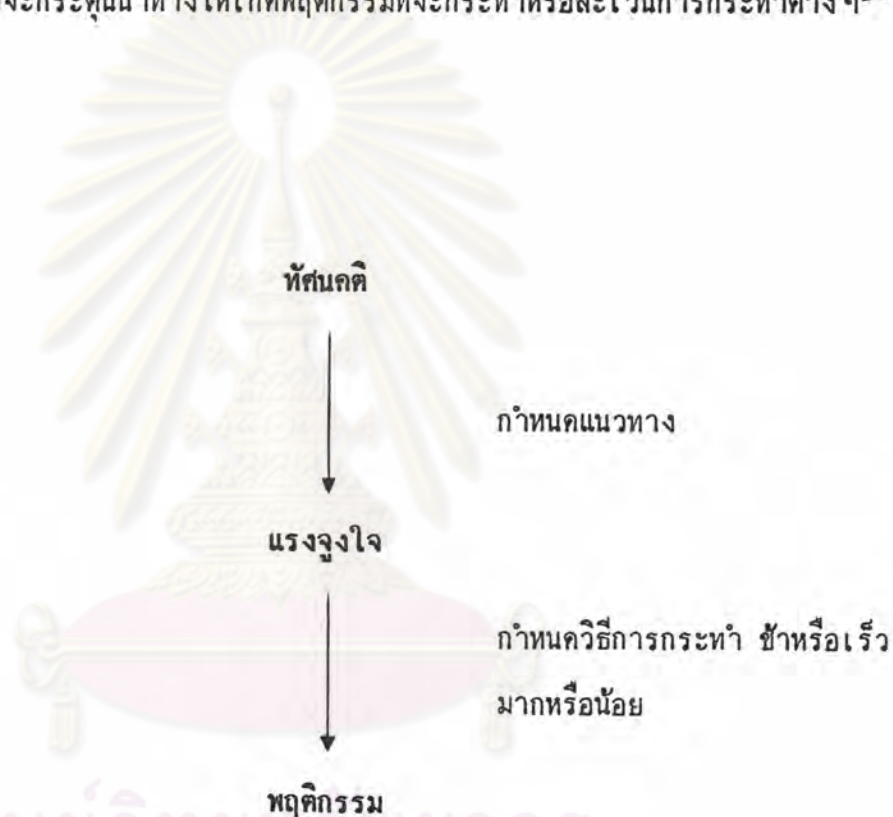
³⁰ Milton Rokeach, Beliefs, attitudes and values

(San Francisco : Jossey-Bass Inc., 1970), p. 112.

³¹ ชัคคิยา กรรณสูต, "ทัศนคติในการปฏิบัติงานของข้าราชการ" (รายการการวิจัย เสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมการวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2526), หน้า 2.

เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย หรือเกี่ยวกับอารมณ์ เช่น ชอบ ไม่ชอบ รักเกลียด เป็นต้น ซึ่งความรู้สึกภายในเหล่านี้จะเป็นแรงขับให้บุคคลแสดงออกในทางสนับสนุนหรือต่อต้านต่อสิ่งนั้นหรือสถานการณ์นั้น

ทัศนคติจะมีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับพฤติกรรม นักจิตวิทยา เชื่อว่า ทัศนคติเป็นสิ่งที่มาก่อนพฤติกรรม และเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางของพฤติกรรมด้วยคือ ทัศนคติจะก่อให้เกิดแรงจูงใจ (motivation) ซึ่งจะกระตุ้นนำทางให้เกิดพฤติกรรมที่จะกระทำหรือละเว้นการกระทำต่าง ๆ³²

รูปที่ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติ แรงจูงใจ และพฤติกรรม

³² ฉลอง ภิมย์รัตน์, จิตวิทยาสังคม กรุงเทพมหานคร ประจักษ์การพิมพ์, 2521 , หน้า 45-46.

การที่สมาชิกของสังคมที่ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จึงมีความสำคัญต่อการที่มีความสอดคล้องระหว่างหลักการประชาธิปไตยกับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตย ก็ทำให้สมาชิกประเมินค่าประชาธิปไตยว่าเป็นสิ่งที่ดี เห็นด้วยต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย อันจะทำให้สนับสนุนต่อหลักการอันเป็นคุณค่าพื้นฐานของประชาธิปไตยและก็จะทำให้สมาชิกของสังคมมีแนวโน้มของพฤติกรรมที่เป็นไปในทางสนับสนุนซึ่งหลักการประชาธิปไตยด้วย แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าสมาชิกของสังคมมีทัศนคติที่ไม่เป็นประชาธิปไตยก็จะปฏิเสธซึ่งคุณค่าของประชาธิปไตย การประพฤติปฏิบัติที่เป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกับคุณค่าประชาธิปไตย เช่นกัน

ทัศนคตินั้นมิใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่เกิดโดยธรรมชาติ แต่เกิดขึ้นหลังจากการที่สภาพของจิตใจได้รับการกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งหลาย ทั้งจากประสบการณ์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม จากการเรียนรู้อบรมโดยกระบวนการกลุ่มและการเมืองจากการจดจำและเลียนแบบจากอิทธิพลของกลุ่ม จากการที่ความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอีกทั้งความคิดปกติในการปรับตัว³³ ซึ่งได้มีการสะสมไว้มาก่อนเกิดทัศนคติขึ้น ทัศนคติจึงเกิดขึ้นและยังอยู่ในจิตใจของคนเรา หลังจากถูกอบรมสั่งสอนให้ชอบหรือเกลียด ยอมรับหรือไม่ยอมรับสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาเป็นเวลานานพอสมควร หรือการที่บุคคลผู้นั้นได้รับประสบการณ์ด้วยตนเอง แต่ประสบการณ์ที่ได้รับนั้นต้องเป็นประสบการณ์ประทับใจ หรือเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ จนเกิดความรู้สึกฝังใจ ยอมรับหรือไม่ยอมรับ ซึ่งการเรียนรู้ การได้รับข่าวสารจากภายนอก ตลอดจนประสบการณ์ในอดีตจะประสมประสานกัน จนเกิดทัศนคติขึ้น

การที่ประชาชนมีความสอดคล้องระหว่างการสนับสนุนหลักการประชาธิปไตยกับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตย จะเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตยประการหนึ่ง ซึ่งการที่ประชาชนจะมีความสอดคล้องกันได้นั้น ก็ขึ้นกับว่าประชาชนมีทัศนคติทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยเพียงใด เพราะถ้าหากว่ามีทัศนคติเป็นแบบประชาธิปไตยแล้วก็จะทำให้มีการยอมรับ และสนับสนุนซึ่งหลักการที่เป็นประชาธิปไตย และมีแนวโน้มของพฤติกรรมที่เป็นไปตามหลักการประชาธิปไตย แต่ถ้าหากว่าประชาชนมีทัศนคติที่ไม่เป็นประชาธิปไตยแล้วก็จะ

33 เรื่องเดียวกัน, หน้า 43-45.

ไม่สนับสนุนต่อหลักการประชาธิปไตย และมีการประพฤติปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามหลักการนั้น

แต่อย่างไรก็ตามมีผลงานวิจัยบางชิ้นที่ขัดกับหลักทฤษฎีที่ว่า ทักษะคิดเป็นสิ่งที่มาก่อน พฤติกรรมและเป็นสิ่งกำหนดทิศทางของพฤติกรรม เช่น

งานวิจัยของ ไพโรจน์ ราชพรหมินทร์ เมื่อปี 2520 ซึ่งได้ทำการศึกษาการยอมรับ เทคนิคใหม่ทางการเกษตรของชาวเขาเผ่าแม้ว ที่อาศัยอยู่ในนิคมสงเคราะห์ชาวเขาบริเวณ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จากการศึกษาพบว่า

การที่ชาวเขายอมรับเทคนิคใหม่ ๆ เพื่อนำไปปรับปรุงงานด้านเกษตรกรรมแบบใหม่นั้น ตัว แทนที่ทำการถ่ายทอดความรู้คือ เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์แห่งนั้น และวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่ได้ผลที่สุดคือ การสาธิตและการทำแปลงสาธิตแต่เมื่อมีปัญหาต้องการคำปรึกษา ส่วนใหญ่มักจะขอคำแนะนำจากเพื่อนบ้านมากกว่าเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ยังพบว่า ชาวเขามีทัศนคติไม่ดีต่อคำแนะนำของ เจ้าหน้าที่ในเรื่องที่จะทำให้ความเชื่อเดิมของเขาเปลี่ยนแปลงไป³⁴

จากผลการวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่า ความรู้ ทักษะคิด และการยอมรับนวัตกรรมของ ชาวเขาเผ่าแม้วไม่สอดคล้องกัน กล่าวคือ แม้ว่าจะมีทัศนคติไม่ดีต่อเจ้าหน้าที่ก็ยังยอมรับนวัตกรรม นั้น

นอกจากนี้ ในปี 2522 จารุวรรณ เหมะธร ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีไทยและสตรีไทยมุสลิมในเขตอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 778 คน เป็นสตรีไทย 391 คน ไทยมุสลิม 389 คน พบว่า "สตรีไทยมุสลิมนั้นมีความรู้ และมีทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวแต่ไม่ยอมปฏิบัติตามการวางแผนครอบครัวเป็นจำนวนมาก (63.5%)"³⁵

³⁴ ไพโรจน์ ราชพรหมินทร์, "การยอมรับเทคนิคใหม่ทางการเกษตรของชาวเขาเผ่าแม้ว หมู่บ้านเข็กน้อย อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520) หน้า 68-70.

³⁵ จารุวรรณ เหมะธร, "การศึกษาเปรียบเทียบภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีไทยและสตรีไทยมุสลิมในเขตอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522) หน้า 68-70.

ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับการวิจัยของ Rogers ในประเทศเกาหลีประการหนึ่ง คือ ผู้ที่มีความรู้สูง ทักษะดีสูง แต่การยอมรับปฏิบัติต่ำมาก ทั้งนี้เป็นผลมาจากตัวแปรอย่างอื่นที่เข้ามา มีบทบาทนั่นเอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย